

Cumhuriyet, 29 Haziran 2003

YORUM

ÖZTİN AKGÜÇ

Enerji Sektöründe Program Gereği

Günümüzde siyasal savaşıma hatta silahlı çatışma, sıkça yinelenildiği gibi, enerji, bir ölçüde de su kaynaklarına egemen olmak içindir. Yayılmacı güçler, enerji ve su kaynaklarını ele geçirerek egemenliklerini pekiştirmek peşindedirler.

Egemen olmanın, ele geçirmenin bir yolu da özelleştirme. Özelleştirme, iletişim (telekomünikasyon) alanında ve imalat sanayiinde de gözleniyorsa da ağırlıklı olarak enerji sektöründedir. Özelleştirmenin enerji sektöründe yoğunlaşması bir rastlantı değildir. Siyasal, ekonomik dayatmaların yanı sıra Dünya Bankası ve IMF de küresel ölçekte özelleştirmeyi yönlendirmektedirler.

Dünyada gelişmekte olan ülkelerin büyük bölümünde, bu bağlamda Türkiye'de de, dış odaklara bağlı, dış odakların etkisi altında kalan ya da olayların gelişimine doğru tanı koyamayan bir grup siyasetçi, teknokrat ya da bürokrat tarafından enerji alanında da bazı düzenlemeler yapısal reform yaftası altında ya da alalaması ile uygulamaya konulmaktadır.

Enerji sektöründeki savaşıma, enerji sektörünün önemi dikkate alınarak ulusal bir enerji programı geliştirilmeli, ilkeler konulmalı. Program gerçekleştirilebilir projelerle de desteklenmeli, ilkeler doğrultusunda yürütülmelidir.

Ülkemiz için enerji programı, yinelenen ve genellikle de benimsenen şu ilkeler doğrultusunda şekillendirilmelidir.

****Enerji üretiminde yerli kaynaklara öncelik tanınmalı, bu amaçla doğal kaynaklar geliştirilmeli ve değerlendirilmelidir.**

Sık sık maliyetten söz edilir; yurtdışından düşük maliyetle enerji sağlanabiliyorsa, ucuz enerjinin kullanımının tercih edilmesi önerilir. Maliyet nasıl hesaplanıyor? Maliyet karşılaştırması hangi ölçülere göre yapılıyor? Muhasebe maliyeti mi esas alınıyor? Bu konularda açıklık, saydamlık yok. Kamuoyu yeterince bilgilendirilmiyor.

Muhasebe kayıtlarına göre maliyet hesaplanması, muhasebe maliyetinin ekonomik kararlara temel alınması yanlış tercihlere yol açabilir, milli ekonomi açısından değerlendirmelerde alternatif ya da fırsat maliyeti, yaratılan dışsal yararlar (dışsal ekonomiler, dışsal tasarruflar) ve dışsal yükler, maliyetler de dikkate alınmalıdır. Doğal kaynak, işgücü alternatif bir alanda kullanılmıyor, değerlendirilmiyorsa ya da yakın bir gelecekte böyle bir olasılık görülemiyorsa, cari piyasa fiyatlarına göre muhasebe maliyeti hesaplayarak kamulaştırmalar yapmak, kararlar almak aldatıcı olur. Ayrıca bir yatırımın, bir işletmenin kendi bilançosunda, gelir tablosunda yer almayan, diğer işletmelere, kişilere yarattığı kârlar, yararlar vardır. Dışsal ekonomiler olarak nitelendirilen bu gibi yararların da parasal değerleri tahmin edilerek ekonomik kararlarda dikkate alınması gerekir.

****Enerjide arz (sunum) güvenliği sağlanmalıdır.**

Enerjide yurtdışına bağımlılık sunum (arz) güvenliğini de tehlikeye düşürebilir. Alternatif enerji kaynaklarının geliştirilmesi, kullanımı bu açıdan da önemlidir.

**Sunulan hizmet nitelikli ve düzenli olmalıdır.

**Adil fiyat mekanizmaları geliştirilmeli, belli bir sınırın altında enerji tüketen hane halkı dışında tüketiciler arasında ayırım yapılmamalıdır.

Enerji satış fiyatlarının belirlenmesinde öznellik, keyfilik kaldırılmalı, fiyat belirlenmesi somut ekonomik ölçülere, verilere dayandırılmalıdır.

**Enerji yatırımlarında çevre korunmasına özen gösterilmelidir. Enerji sağlanması ile ilgili kararlarda, yatırımlarda çevre faktörü dikkate alınmalı, çevre korunması ile ilgili kurallar, güvenlik standartları belirlenmelidir. Çevre kirleten, çevre sorunu yaratan projelerin ağır bir ekonomik maliyeti, dışsal yükleri ve zararları vardır. Bu nedenle kâğıt üzerinde düşük bir muhasebe maliyeti, yüksek bir ekonomik maliyete yol açabilir.

**Enerji dağılımındaki kayıplar en düşük düzeye indirilmelidir.

Enerji dağılımındaki kayıpların, enerji nakil hatları yetersizliğinin ekonomik maliyeti göz ardı edilmemelidir.

Kamu açısından pahalı bir finansman yöntemi olan, enerjide yap-işlet-devret ya da yap-işlet formüllerinin büyümeden kaçınılmalıdır. Yap-işlet-devret, yüksek enerji satış fiyatı alım garantileri, imtiyaz sözleşmesi sonundaki kalıntı ya da hurda değerinin düşüklüğü nedeni ile genelde, hem fiili uygulama sonuçlarına göre hem de teorik olarak pahalı bir yöntemdir.

Alınan sonuçlar, ülkemizde sağlıklı, belirli sağlam ilkelere dayanan bir enerji politikası ve programı olmadığını göstermektedir. Etik değerleri olmayan politikacı, bürokrat, işadami demirüçgeni veya sacayağı, ne yazık ki enerji alanında da ekonomik ulusal bir programın uygulanmasına olanak vermemiştir.

Öztin Akgüç, Cumhuriyet, 29 Haziran 2003